

ÇAĞDAŞ SOSYOLOJİ KURAMLARI -1

KLASİKLERİN MİRASI	3
PARSONS VE İŞLEVSELÇİLİK.....	10
GOFFMAN VE DRAMATURJİK YAKLAŞIM	17
GARFINKEL VE ETNOMETODOLOJİ	22
BERGER VE LUCKMANN - GERÇEKLİĞİN TOPLUMSAL İNŞASI	28
FRANKFURT OKULU: ELEŞTİREL TEORİ VE MODERNLİK ELEŞTİRİSİ.....	37
ALTHUSSER'İN İDEOLOJİ KURAMI	41
SINIF KURAMLARI	45

SINIF KURAMLARI (II): WRIGHT VE BOURDIEU.....	49
YAPISALCILIK: KURAMSAL ÇERÇEVE VE TEMSİLCİLERİ	53
FEMİNİST TEORİ: CİNSİYET, EŞİTSİZLİK VE ATAERKİL YAPILAR	61

KLASİKLERİN MİRASI

1. Émile Durkheim (1858 - 1917): Toplumun Ahlaki Temelleri ve Dayanışma Kuramı

a. Toplum Anlayışı

Durkheim'a göre toplum, bireylerden bağımsız bir gerçeklik olarak var olan, dışsal ve bireyi şekillendiren bir bütünlüktür. Toplum bireyin ötesindedir ve bireyin düşünce, duygu ve davranışlarını yönlendirir.

Toplum, ahlaki bir birlik ve düzen içerisinde işler; bu birlik sembolik düzenler, normlar, değerler ve ritüellerle kurulur ve sürdürülür.

b. Mekanik ve Organik Dayanışma

Mekanik Dayanışma:

Daha çok ilkel veya geleneksel toplumlarda görülür.

Toplum üyeleri arasında yüksek oranda benzerlik ve kolektif bilinç hâkimdir.

Bireyler birbirine benzer işler yapar, benzer değerlere sahiptir.

Toplumun devamı bu benzerlikler ve homojen yapılarla sağlanır.

Organik Dayanışma:

Modern, endüstrileşmiş toplumlarda görülür.

İşbölümü derinleşmiş, bireyler arasında farklılaşma artmıştır.

Farklı toplumsal roller ve uzmanlıklar, toplumsal bütünlüğü sağlar.

Toplum, karmaşık ama işlevsel bir organizma gibidir.

c. Kolektif Bilinç ve Ritüellerin Rolü

Durkheim, "Dinsel Yaşamın İlkeli Biçimleri" eserinde toplumsal bütünlüğün semboller, ritüeller ve kolektif duygular aracılığıyla sağlandığını vurgular.

Ritüeller ve ortak değerler toplumun moral yapısını canlı tutar; bireyleri bir arada tutan görünmez bağları oluşturur.

Toplumun istikrarı, çatışmadan çok uzlaşma ve uyumla mümkündür.

d. İdeoloji ve Hegemonya

Hâkim sınıfın ideolojisi, tüm toplumun ideolojisiymiş gibi sunulur.

Devletin baskı aygıtları (zorlayıcı sistem) ve ideolojik aygıtlar (eğitim, din, medya) yoluyla rıza üretilir ve sınıf ilişkileri yeniden üretilir.

3. Max Weber (1864 - 1920): Anlam, Eylem ve Rasyonelleşme

a. Toplumun Yorumsamacı Anlayışı

Weber'e göre toplum, bireylerin anlamlı sosyal etkileşimleri sonucu oluşur. Toplumu anlamak için bireylerin öznel anlam dünyasına ulaşmak gerekir.

Toplumbilimsel analiz, bireylerin eylemlerinin ardındaki niyetleri, değerleri ve hedefleri çözümlemelidir.

b. Anlama (Verstehen) Yöntemi

Weber'in sosyolojisinde "anlama" merkezi öneme sahiptir. Sosyal eylemler, bireyin niyetiyle birlikte anlaşılmalıdır.

Sosyal eylemler: Amaçsal-rasyonel, değer-rasyonel, duygusal, geleneksel biçiminde sınıflandırılır.

c. Tarihin Olumsuzluğu ve Nedensellik

Weber, tarihin tek bir yöne evrildiğini reddeder. Tarih, insanların bilinçli veya bilinçsiz eylemlerinin çok çeşitli olasılıklarla şekillendiği bir süreçtir.

Fikirlerin tarihsel süreçte nedensel etkisi vardır (örneğin: Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu).

d. Otorite Tipolojisi

Karizmatik otorite: Liderin kişisel niteliklerinden doğan itaat.

Geleneksel otorite: Geleneklere dayalı, uzun süredir var olan itaat biçimi.

Rasyonel-hukuki otorite: Modern toplumlarda bürokrasiye dayalı, kurallarla belirlenen otorite biçimi.

e. Rasyonelleşme ve Demir Kafes

Modern toplumda hayat, hesaplanabilirlik, öngörülebilirlik ve denetlenebilirlik temelinde örgütlenir.

Bu süreç "demir kafes" olarak adlandırılır; bireyler özgürlüklerini kaybedebilir, bürokrasinin ve kuralların tahakkümüne girer.

4. Üç Toplum Kuramının Karşılaştırılması

Kuramcı	Toplumu Temellendirme Biçimi	Birey–Toplum İlişkisi	Dönüşüm Dinamiği
Durkheim	Ahlaki bütünlük, sembolik düzen	Toplum bireyi şekillendirir	Dayanışma biçimlerinin dönüşümü
Marx	Üretim ilişkileri, sınıf mücadelesi	Birey sınıfsal konumun ürünü	Devrim, üretim araçlarındaki değişim
Weber	Anlamli eylemler, rasyonelleşme	Birey anlam üreten faildir	Anlam dünyalarının değişimi

5. Ek Alt Başlıklar (Sunumda Olmayan Ama Gerekli)

a. Klasik Sosyolojinin Ortaya Çıkış Bağlamı

yüzyılda Batı Avrupa’da sanayi devrimi, kentleşme ve laikleşme süreçleri klasik sosyologları etkiledi.

Toplumun dinamik yapısını ve modernleşmenin yol açtığı sorunları anlamaya yönelik teoriler geliştirildi.

b. Metodolojik Yaklaşımlar

Durkheim: Pozitivist yaklaşım – toplumsal olgular dışsal gerçekliktir, bilimsel yöntemle incelenebilir.

Marx: Tarihsel materyalizm – tarihsel süreçler ekonomik temele dayanır.

Weber: Yorumsamacı yaklaşım – bireylerin anlamlı eylemleri üzerinden toplumu çözümleme.

c. Klasik Kuramların Günümüzdeki Etkisi

Günümüzde sosyolojik teoriler, Durkheim'ın işlevselciliğinden, Marx'ın eleştirel teoriye katkısından, Weber'in sembolik etkileşimcilik ve kültürel analizlerine kadar geniş bir yelpazede yeniden yorumlanmaktadır.

2. Toplumsal Eylem Kuramı

Parsons'a göre toplumsal eylem sadece faydacı bir hesaplama ya da bireysel çıkar temelli bir davranış değildir; aynı zamanda değerler, normlar ve kültürel standartlar çerçevesinde şekillenen iradi bir etkinliktir.

Bir toplumsal eylem şu dört temel unsurdan oluşur:

Eyleyen aktör: Davranışta bulunan özne.

Amaç: Aktörün ulaşmayı hedeflediği durum ya da sonuç.

Araçlar ve koşullar: Amaç için kullanılan araçlar ve çevresel koşullar.

Normatif düzen: Eylemi yönlendiren toplumsal değerler ve kurallar.

Eylemler, bu anlamda bireyin keyfi davranışları değil; toplumsal sistemin beklentilerine uygun olarak yerine getirilen sorumluluklardır.

c. Günümüzde Parsons'ın Önemi

Günümüzde Parsons'ın işlevselci modeli, toplumsal istikrar ve yapısal bütünlük incelemelerinde hâlâ referans alınmaktadır.

Özellikle kurumlar arası ilişkilerde sistemsel analiz yapılırken AGIL modeli hâlâ geçerliliğini korur.

